

УДК 338.43:332.14:502.131.1(477)

DOI: <https://doi.org/10.31651/2076-5843-2026-2-216-228>

ДЕНИСЕНКО Вікторія Олександрівна
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та міжнародних
економічних відносин,
Черкаський національний університет імені
Богдана Хмельницького
Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-1029-1871>
vikaonline@vu.cdu.edu.ua

МЕЛЬНИК Владислав Олександрович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти – доктора філософії кафедри
економіки та міжнародних економічних
відносин,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси,
Україна
Orcid ID: <https://orcid.org/0009-0002-2752-9476>
melnik.vladyslav422@vu.cdu.edu.ua

САМОЙЛЕНКО Владислав Леонідович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти
кафедри економіки та міжнародних
економічних відносин,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси,
Україна
Orcid ID: <https://orcid.org/0009-0002-2752-9476>
samoilenko.vladyslav423@vu.cdu.edu.ua

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Досліджено сучасний стан та регіональні особливості сталого розвитку аграрного сектору України, визначено основні чинники та проблеми, що впливають на його розвиток в умовах сучасних економічних і безпекових викликів. Обґрунтовано стратегічні напрями організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку аграрного сектору регіонів України з урахуванням їх виробничого, ресурсного, інфраструктурного та інституційного потенціалу.

Ключові слова: сталий розвиток, аграрний сектор, регіональний розвиток, організаційно-економічне забезпечення, регіони України, аграрне виробництво, стратегічні напрями, регіональна диференціація, воєнні виклики, аграрна політика.

Постановка проблеми. В умовах структурних трансформацій економіки України, повномасштабної війни, посилення регіональних диспропорцій та необхідності післявоєнного відновлення особливої актуальності набуває забезпечення сталого розвитку аграрного сектору регіонів. Сучасні виклики вимагають удосконалення організаційно-економічних механізмів, здатних забезпечити ефективне використання ресурсного потенціалу, підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва, розвиток сільських територій та збереження природно-ресурсного потенціалу. У зв'язку з цим обґрунтування стратегічних напрямів організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку аграрного сектору регіонів України набуває важливого теоретичного і практичного значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виокремлення частини нерозв'язаної раніше проблеми. Проблемам сталого розвитку аграрного сектору, формування організаційно-економічних механізмів та забезпечення збалансованого розвитку регіонів і сільських територій присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, значний внесок у дослідження організаційно-економічного механізму розвитку аграрного сектору належить П.

Пуцентейлу та Я. Костецькому [1, с. 9], які розглядають теоретико-методологічні підходи до формування організаційно-економічного механізму розвитку аграрного сектора економіки та визначають його основні складові. О. Бородіна [2, с. 112] досліджує роль людського капіталу як стратегічного ресурсу сталого розвитку аграрної сфери, акцентуючи увагу на необхідності його відтворення та розвитку. Ю. Лопатинський [3, с. 19] розглядає сталий розвиток аграрного сектора національної економіки у контексті євроінтеграційних процесів та необхідності узгодження економічних, соціальних і екологічних складових. Б. Данилишин [4, с. 8] досліджує стратегічні пріоритети просторового відновлення та розвитку громад і регіонів України, наголошуючи на необхідності врахування регіональних особливостей та посилення інституційної спроможності територій. Н. Патика та О. Булавка [5, с.100] обґрунтовують стратегічні орієнтири та пріоритетні напрями сталого соціально-економічного розвитку сільських громад і територій в умовах децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. І. Томашук І. В., Хасцька О. П. [6, с.27] досліджують вплив аграрного сектору економіки на сталий розвиток сільських територій України, визначає основні напрями та пріоритети їх розвитку, а також окреслює шляхи подолання існуючих соціально-економічних проблем. Т. Ключко [7, с. 121] розглядає питання організаційно-економічного регулювання сталого розвитку аграрного виробництва в Україні, акцентуючи увагу на необхідності поєднання економічних, екологічних та інституційних інструментів. Водночас сучасні виклики, пов'язані з повномасштабною війною, регіональними диспропорціями, необхідністю відновлення аграрної інфраструктури, раціонального використання ресурсного потенціалу, цифровізації та посилення інноваційної активності, зумовлюють потребу в подальшому дослідженні стратегічних напрямів організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку аграрного сектору регіонів України.

Мета статті. Обґрунтування стратегічних напрямів організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку аграрного сектору регіонів України та визначення основних інструментів їх реалізації в умовах сучасних економічних, соціальних, екологічних і безпекових викликів.

Викладення основного матеріалу дослідження. Аграрний сектор України є важливою складовою економіки регіонів, забезпечуючи продовольчу безпеку, зайнятість населення, формування доходів та розвиток сільських територій. Водночас його сучасний стан характеризується значним впливом повномасштабної війни, економічної нестабільності, руйнування виробничої та логістичної інфраструктури, зростанням виробничих витрат і посиленням регіональних диспропорцій (табл.1).

Аграрний сектор України є важливою складовою економіки регіонів, забезпечуючи продовольчу безпеку, зайнятість населення, формування доходів та розвиток сільських територій. Водночас його сучасний стан характеризується значним впливом повномасштабної війни, економічної нестабільності, руйнуванням виробничої та логістичної інфраструктури, зростанням виробничих витрат і посиленням регіональних диспропорцій.

Динаміка основних показників розвитку аграрного сектору протягом 2021-2025 рр. свідчить про зміну умов функціонування регіонального сільськогосподарського виробництва. Якщо у довоєнний період обсяги виробництва переважно визначалися природно-ресурсним потенціалом, спеціалізацією, забезпеченістю виробничими ресурсами та сформованою інфраструктурою, то після початку повномасштабної війни суттєвого значення набули безпекові та інфраструктурні фактори. Саме вони визначають можливість використання земельних ресурсів, збереження виробничих потужностей, доступ до трудових ресурсів, функціонування логістичних маршрутів та реалізацію виробленої продукції.

Найбільш суттєві зміни відбулися у регіонах, що безпосередньо зазнали бойових дій та окупації. Скорочення доступних для використання сільськогосподарських земель, мінування територій, руйнування виробничих і транспортних об'єктів, пошкодження систем зрошення та складської інфраструктури обмежили можливості здійснення аграрного виробництва. Водночас порушення традиційних логістичних маршрутів ускладнило постачання матеріально-технічних ресурсів та збут продукції, що посилює фінансове навантаження на сільськогосподарських виробників. Наслідком стало значне скорочення виробничого потенціалу окремих областей.

Таблиця 1 – Динаміка основних показників розвитку аграрного сектору регіонів України (2021–2025 рр.)

Регіон	Обсяг продукції, млн грн			Частка у загальному виробництві, %			Індекс с.-г. продукції, %			2025 до 2021, %
	2021	2023	2025	2021	2023	2025	2021	2023	2025	
Роки	2021	2023	2025	2021	2023	2025	2021	2023	2025	
Вінницька	110044,8	105533,1	102933,5	8,2	9,3	9,9	107,6	95,8	105,3	93,5
Волинська	30 903,0	30 218,7	30 562,3	2,3	2,7	2,9	102,8	100,9	100,0	98,9
Дніпровська	85 416,1	82 029,4	56 977,3	6,4	7,3	5,5	106,5	95,6	81,0	66,7
Донецька	39 765,0	11 519,5	4 325,4	3,0	1,0	0,4	107,9	106,7	55,2	10,9
Житомирська	53 763,9	48 370,4	49 953,5	4,0	4,3	4,8	112,1	108,0	98,9	92,9
Закарпатська	14 152,5	14 830,7	13 024,0	1,1	1,3	1,2	100,9	102,9	89,7	92,0
Запорізька	55 243,9	8 961,6	6 524,7	4,1	0,8	0,6	117,3	63,9	83,5	11,8
Івано-Франківська	26 004,0	26 347,8	25 371,2	1,9	2,3	2,4	105,4	103,3	95,9	97,6
Київська	74 783,1	72 946,2	70 288,0	5,6	6,5	6,7	109,2	97,6	100,5	94,0
Кіровоградська	71 890,9	68 696,2	55 891,3	5,4	6,1	5,4	106,0	95,6	94,4	77,7
Львівська	46 229,6	48 408,8	52 379,5	3,4	4,3	5,0	102,1	102,1	100,3	113,3
Миколаївська	57 307,4	43 689,6	32 240,9	4,3	3,9	3,1	104,7	80,6	80,6	56,3
Одеська	64 399,9	55 344,4	53 891,0	4,8	4,9	5,2	101,7	92,1	92,1	83,7
Полтавська	79 986,2	86 386,0	79 198,0	6,0	7,7	7,6	106,2	99,1	96,9	87,8
Рівненська	31 629,8	31 870,0	31 287,0	2,4	2,8	3,0	102,5	100,8	100,8	106,5
Сумська	53 872,3	50 576,5	39 438,0	4,0	4,5	3,8	109,6	101,9	101,9	88,3
Тернопільська	50 547,2	52 919,9	50 130,0	3,8	4,7	4,8	106,0	98,6	98,6	105,0
Харківська	72 510,9	48 934,5	24 858,0	5,4	4,3	2,4	108,1	96,9	96,9	63,9
Херсонська	60 819,9	3 189,5	2 746,5	4,5	0,3	0,3	107,2	68,9	68,9	5,6
Хмельницька	73 141,1	72 465,4	81 745,2	5,4	6,4	7,8	107,4	95,9	95,9	111,8
Черкаська	80 332,0	79 351,9	71 771,0	6,0	7,0	6,9	106,5	98,7	98,7	89,3
Чернівецька	19 825,0	19 887,7	17 354,8	1,5	1,8	1,7	104,0	97,9	97,9	87,5
Чернігівська	64 542,2	60 488,9	47 828,7	4,8	5,4	4,6	111,1	111,1	111,1	74,1

Складено автором на основі даних[8]

Особливо виразно зазначена залежність проявляється при порівнянні 2025 р. з 2021 р. У Херсонській області обсяг сільськогосподарської продукції у 2025 р. становив лише 5,6 % від рівня 2021 р., у Донецькій – 10,9 %, у Запорізькій – 11,8 % [8]. Таким чином, у цих регіонах відбулося не просто поточне скорочення виробництва, а суттєве зменшення можливостей функціонування аграрного сектору. Причиною цього є комплексний вплив безпекових ризиків, втрати частини виробничих активів, обмеження доступу до земельних ресурсів, руйнування інфраструктури та порушення господарських зв'язків.

Вплив воєнних факторів поширюється і на регіони, які не перебувають безпосередньо в зоні активних бойових дій. У Миколаївській області у 2025 р. обсяг продукції становив 56,3 % від рівня 2021 р., у Харківській – 63,9 %, Дніпропетровській – 66,7 %, Чернігівській – 74,1 %, Кіровоградській – 77,7 % [8]. Така динаміка пов'язана з накопиченням непрямих наслідків війни: зростанням вартості ресурсів, порушенням ланцюгів постачання, скороченням трудового потенціалу, логістичними обмеженнями та підвищенням ризиків господарської діяльності. Отже, територіальна віддаленість від зони бойових дій не гарантує збереження довоєнного рівня аграрного виробництва.

Водночас частина регіонів продемонструвала більшу здатність до адаптації. У Львівській області обсяг сільськогосподарської продукції у 2025 р. становив 113,3 % від рівня 2021 р., у Хмельницькій – 111,8 %, Рівненській – 106,5 %, Тернопільській – 105,0 % [8]. Перевищення довоєнного рівня в цих регіонах може бути пов'язане із відносно вищою безпекою, збереженням виробничої інфраструктури, адаптацією підприємств до нових умов господарювання, зміною територіального розміщення окремих видів економічної активності та розвитком внутрішніх і міжрегіональних логістичних зв'язків. Таким чином, здатність регіону адаптувати виробничу систему стає одним із ключових чинників його стійкості.

Разом з тим перевищення довоєнного рівня в окремих областях не означає рівномірного відновлення всього аграрного сектору. Зміна частки регіону у загальному виробництві формується не лише за рахунок зміни його власного обсягу продукції, а й через скорочення виробництва в інших областях. Тому збільшення частки певного регіону може відбуватися навіть за умов, коли його абсолютний обсяг виробництва залишається нижчим за довоєнний. Це зумовлює необхідність одночасного використання абсолютних показників, частки регіону та порівняння з базовим довоєнним рівнем.

Саме тому показник «2025 р. до 2021 р., %» має важливе значення для оцінювання регіональної стійкості. Він дозволяє відокремити регіони, які змогли перевищити довоєнний рівень виробництва, від тих, що лише частково відновили свої позиції або зазнали критичного скорочення виробничого потенціалу. За цим критерієм можна виділити три групи регіонів. До першої належать області, у яких виробництво у 2025 р. перевищило рівень 2021 р., зокрема Львівська, Хмельницька, Рівненська та Тернопільська. Другу групу формують регіони, де виробничий потенціал зберігається, але ще не досяг довоєнного рівня. До третьої належать території з найбільш масштабними втратами аграрного виробництва – передусім Херсонська, Донецька та Запорізька області.

Така диференціація має безпосередні наслідки для соціально-економічного розвитку регіонів. Скорочення аграрного виробництва зменшує потребу в трудових ресурсах, доходи сільського населення, податкові надходження та можливості розвитку пов'язаних із сільським господарством видів діяльності. Одночасно концентрація виробництва у відносно стійких регіонах створює додатковий попит на транспортну, складську, енергетичну та переробну інфраструктуру. Відтак зміни в аграрному секторі мають мультиплікативний вплив на функціонування регіональних економік.

Важливим фактором диференціації залишається також здатність регіонів забезпечувати доступ виробників до фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів. В умовах зростання собівартості виробництва, дефіциту окремих ресурсів та високої невизначеності особливого значення набувають кредитування, державна підтримка, страхування ризиків, розвиток кооперації та доступ до сучасних технологій. Регіони, в яких сформовані відповідні інституційні та інфраструктурні умови, мають більші можливості для адаптації підприємств та збереження виробничого потенціалу.

Отже, сучасна диференціація аграрного сектору регіонів України є результатом взаємодії безпекових, виробничих, інфраструктурних, фінансово-економічних, соціальних та інституційних факторів. Повномасштабна війна стала ключовим чинником зміни територіальної структури аграрного виробництва, однак масштаб наслідків визначається не лише безпосереднім впливом бойових дій, а й здатністю регіональної економіки адаптуватися до нових умов. Саме тому однакові зовнішні виклики зумовлюють різні результати в окремих регіонах.

Таким чином, результати аналізу підтверджують необхідність диференційованого організаційно-економічного підходу до розвитку регіонів України. Його формування має враховувати не лише поточний рівень аграрного виробництва, а й відхилення від довоєнного рівня, характер та масштаб виробничих втрат, ресурсний потенціал, інфраструктурне забезпечення, безпекові умови та здатність регіону до відновлення. Для регіонів із високою стійкістю пріоритетом може бути стимулювання інвестицій, переробки, інновацій та формування доданої вартості, тоді як для територій із суттєвими втратами першочергового значення набувають відновлення інфраструктури, розмінування, відновлення виробничих потужностей, фінансова підтримка виробників та повернення трудового потенціалу. Саме така диференціація створює основу для подальшого обґрунтування стратегічних напрямів сталого розвитку аграрного сектору регіонів України. Водночас виявлені відмінності у динаміці аграрного виробництва не можуть бути пояснені лише масштабами безпосередніх воєнних втрат. На формування регіональних диспропорцій впливає сукупність взаємопов'язаних економічних, екологічних, соціальних, інституційних, фінансових, технологічних та безпекових чинників, співвідношення яких відрізняється залежно від умов конкретного регіону.

Сталий розвиток аграрного сектору регіонів визначається сукупним впливом взаємопов'язаних внутрішніх і зовнішніх чинників, які формують можливості виробництва, його адаптації до змін та забезпечення довгострокової стійкості регіональних аграрних систем. На відміну від традиційного підходу, за якого основна увага приділяється лише економічній ефективності виробництва [9, с.127], забезпечення сталості передбачає одночасне врахування економічних, екологічних, соціальних, інституційних, фінансових, технологічних та безпекових чинників.

Економічні чинники визначають можливості розширення виробництва, підвищення його продуктивності та формування доданої вартості. До них належать рівень спеціалізації аграрного виробництва, продуктивність праці, структура виробництва, розвиток переробки та можливості збуту продукції. Недостатній розвиток переробних потужностей обмежує можливості регіонів щодо формування доданої вартості та зменшує економічний ефект від виробництва сільськогосподарської продукції. Водночас диверсифікація виробництва та розвиток переробки підвищують здатність аграрного сектору адаптуватися до зміни цін, попиту та інших ринкових ризиків.

Екологічні чинники пов'язані зі станом земельних, водних та інших природних ресурсів, від яких безпосередньо залежить довгострокова продуктивність аграрного сектору. Надмірне використання земель, деградація ґрунтів, водний дефіцит та інші прояви погіршення природно-ресурсної бази створюють ризики зниження майбутньої продуктивності виробництва. Тому раціональне використання природних ресурсів, збереження родючості ґрунтів та впровадження ресурсозберігаючих технологій мають розглядатися не лише як екологічні, а й як економічні передумови сталого розвитку.

Соціальні чинники визначають здатність регіонів забезпечувати аграрне виробництво необхідними трудовими ресурсами та підтримувати розвиток сільських територій. Скорочення чисельності населення, міграційні процеси, нестача кваліфікованих кадрів та погіршення доступу до соціальної інфраструктури обмежують можливості довгострокового розвитку аграрного сектору. Водночас створення робочих місць, розвиток людського капіталу, професійна підготовка та покращення умов життя сільського населення формують соціальну основу стійкості регіонів.

Інституційні чинники визначають умови взаємодії державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, фермерських господарств та інших учасників аграрного сектору. Ефективність нормативно-правового регулювання, доступність державної підтримки, розвиток кооперації, прозорість управлінських процедур та спроможність регіональних інституцій безпосередньо впливають на можливості реалізації стратегічних пріоритетів. Недостатня узгодженість дій між учасниками аграрного розвитку, навпаки, знижує результативність доступних ресурсів та інструментів підтримки.

Фінансові чинники визначають можливості підприємств щодо підтримання поточної діяльності та реалізації інвестиційних проєктів. Обмежений доступ до кредитування, високі витрати на залучення фінансових ресурсів, недостатність власного капіталу та високий рівень виробничих ризиків стримують модернізацію аграрного виробництва. У зв'язку з цим важливого значення набувають доступ до кредитних ресурсів, державна фінансова підтримка, страхування ризиків, інвестиційні механізми та ефективне використання бюджетних ресурсів.

Технологічні чинники пов'язані з рівнем модернізації виробництва, використанням сучасної техніки, цифрових технологій та інноваційних рішень. Технологічне оновлення дозволяє підвищувати продуктивність праці, зменшувати ресурсні витрати, удосконалювати управління виробничими процесами та підвищувати стійкість підприємств до зовнішніх змін. Водночас нерівномірний доступ регіонів до інновацій, цифрової інфраструктури та сучасних технологій посилює існуючі відмінності між ними.

Безпекові чинники в сучасних умовах набувають визначального значення. Воєнні дії, мінування земель, руйнування виробничої та транспортної інфраструктури, перебої з енергопостачанням, логістичні обмеження та загроза втрати активів безпосередньо впливають на можливість здійснення аграрної діяльності. Водночас безпековий фактор має кумулятивний

вплив, оскільки через скорочення виробництва він спричиняє зменшення зайнятості, доходів, інвестиційної активності та податкових надходжень, посилюючи соціально-економічні диспропорції регіонів.

Отже, сталий розвиток аграрного сектору формується не під впливом окремого чинника, а в результаті їх взаємодії. Наприклад, погіршення безпекової ситуації призводить до пошкодження інфраструктури та зростання фінансових ризиків, що обмежує інвестиційну активність і технологічне оновлення. У свою чергу, скорочення інвестицій та виробництва може призводити до зменшення зайнятості та доходів сільського населення. Водночас розвиток інфраструктури, доступ до фінансових ресурсів, технологічне оновлення та ефективна інституційна підтримка підвищують здатність підприємств адаптуватися до зовнішніх викликів.

Таким чином, сталий розвиток аграрного сектору регіонів доцільно розглядати як результат збалансованої взаємодії економічних, екологічних, соціальних, інституційних, фінансових, технологічних та безпекових чинників. Їх співвідношення та сила впливу відрізняються залежно від конкретного регіону, що обумовлює необхідність врахування регіональної специфіки при формуванні механізмів розвитку аграрного сектору.

Регіони України характеризуються суттєвими відмінностями за природно-ресурсним потенціалом, структурою аграрного виробництва, рівнем розвитку інфраструктури, інвестиційною спроможністю, трудовим потенціалом та рівнем безпекових ризиків.

Західні регіони України характеризуються іншою структурою аграрного виробництва та в умовах війни отримали додаткове значення для забезпечення стабільності аграрного сектору. Відносно вища безпекова стійкість, збереження виробничої інфраструктури та можливість прийняття переміщеної економічної активності сприяли зміцненню їх ролі у загальній структурі аграрного виробництва. Водночас для цих територій актуальними стають питання розвитку переробки, логістики, інфраструктури та раціонального використання ресурсів.

Центральні регіони з високою концентрацією сільськогосподарського виробництва зберігають роль основних виробничих центрів аграрного сектору. Їх подальший розвиток залежить від здатності забезпечувати технологічну модернізацію, підвищувати продуктивність, розвивати переробку та зменшувати залежність від коливань зовнішнього середовища. Одночасно зростання виробничого навантаження потребує посилення екологічної складової розвитку та раціонального використання природних ресурсів.

Південні та східні регіони зазнали найбільш суттєвого впливу воєнних факторів, що обмежило можливості використання їх природно-ресурсного та виробничого потенціалу. Для таких територій відновлення аграрного сектору потребує не лише фінансової підтримки підприємств, а й комплексного відновлення земельних ресурсів, інфраструктури, логістики, систем зберігання та переробки продукції. Особливого значення набувають розмінування територій, відновлення виробничих потужностей та формування безпечних умов господарювання.

Отже, регіональні відмінності визначають різні потреби аграрного сектору у механізмах підтримки та розвитку. Для одних регіонів пріоритетними є інвестиційна активність, технологічна модернізація, переробка та інновації, для інших – відновлення виробничої та транспортної інфраструктури, подолання наслідків війни, забезпечення фінансової підтримки та повернення трудового потенціалу. Така диференціація підтверджує необхідність формування організаційно-економічного механізму, який поєднуватиме загальнодержавні стратегічні пріоритети з інструментами, адаптованими до конкретних умов розвитку окремих регіонів. А проведений аналіз свідчить, що сталий розвиток аграрного сектору регіонів України залежить від поєднання економічних, екологічних, соціальних, інституційних, фінансових, технологічних та безпекових умов, які мають різний прояв залежно від конкретної території. Виявлені регіональні відмінності зумовлюють необхідність переходу від загальних заходів підтримки аграрного сектору до формування системи взаємопов'язаних стратегічних напрямів, орієнтованих на довгострокове підвищення стійкості, конкурентоспроможності та адаптивності регіональних аграрних систем.

З урахуванням визначених чинників та регіональних особливостей стратегічні напрями сталого розвитку аграрного сектору регіонів України мають бути спрямовані на одночасне забезпечення економічної результативності, екологічної збалансованості, соціальної стійкості та інституційної спроможності регіонів. При цьому їх реалізація повинна враховувати відмінності у виробничому потенціалі, рівні інфраструктурного забезпечення, доступі до фінансових ресурсів, технологічних можливостях та безпекових умовах.

Відповідно, організаційно-економічне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору доцільно формувати як цілісну систему взаємопов'язаних елементів: мети, принципів, стратегічних напрямів, інструментів та умов реалізації, що забезпечують узгодження економічних, соціальних та екологічних пріоритетів регіонального розвитку. Визначальною метою такого забезпечення є сталий розвиток аграрного сектору регіонів на основі ефективного використання ресурсів, підвищення конкурентоспроможності та добробуту населення (рис. 1).

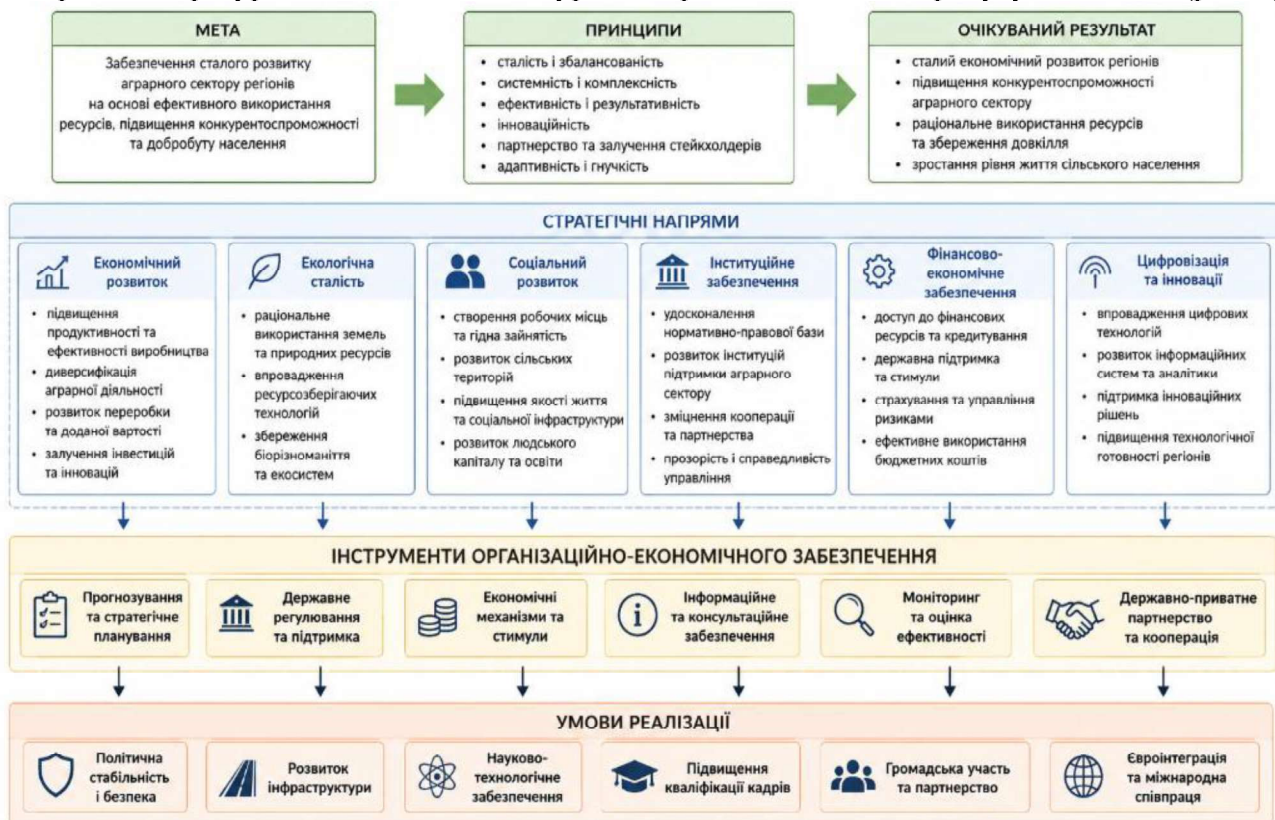

Рис.1. Концептуальна модель стратегічних напрямів організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку аграрного сектору регіонів України

Складено авторами

Реалізація визначеної мети потребує дотримання принципів сталості та збалансованості, системності й комплексності, ефективності та результативності, інноваційності, партнерства та залучення стейкхолдерів, а також адаптивності й гнучкості.

З урахуванням визначених принципів доцільно виокремити шість взаємопов'язаних стратегічних напрямів: економічний розвиток, екологічну сталість, соціальний розвиток, інституційне забезпечення, фінансово-економічне забезпечення, цифровізацію та інновації.

Економічний напрям має враховувати різну виробничу спеціалізацію регіонів та їх здатність забезпечувати створення доданої вартості. У регіонах із потужною сировинною базою, зокрема Вінницькій, Полтавській та Кіровоградській областях, збереження значних обсягів аграрного виробництва створює основу для розвитку переробки та поглиблення виробничих ланцюгів. Водночас для територій, які зазнали значних воєнних втрат, зокрема Херсонської, Луганської, Чернігівської, Дніпропетровської, Харківської, Запорізької та Донецької областей,

першочерговим завданням залишається відновлення самого виробничого потенціалу. Тому для відносно стійких регіонів доцільно посилювати інвестиційну та переробну складову, тоді як для постраждалих територій – поєднувати підтримку виробництва з відновленням інфраструктури, земель та логістичних зв'язків. Підвищення економічної ефективності аграрного виробництва водночас потребує збереження ресурсної основи його довгострокового функціонування. У зв'язку з цим поряд із виробничими та інвестиційними пріоритетами важливого значення набуває екологічна складова сталого розвитку.

Екологічний напрям має диференціюватися залежно від природно-ресурсного навантаження та наслідків воєнних дій. Для аграрно спеціалізованих центральних областей актуальними залишаються збереження родючості ґрунтів, раціональне використання земель та впровадження ресурсозберігаючих технологій. Для південних і східних регіонів до цих завдань додаються відновлення пошкоджених земель, розмінування та подолання екологічних наслідків воєнних дій. У зв'язку з цим екологічна політика має поєднувати загальні вимоги до раціонального землекористування з територіально специфічними заходами відновлення. Водночас стан природно-ресурсної бази безпосередньо впливає не лише на результати аграрного виробництва, а й на умови життя та зайнятості населення сільських територій. Тому забезпечення екологічної стійкості має розглядатися у взаємозв'язку із соціальним розвитком регіонів.

Соціальний напрям найбільшою мірою залежить від демографічної ситуації та здатності регіонів зберігати трудовий потенціал. У західних областях, які прийняли значну кількість внутрішньо переміщених осіб, актуальним є використання наявного людського потенціалу для відновлення та розвитку аграрної діяльності. Натомість у прифронтових і постраждалих регіонах скорочення населення, переміщення працівників та руйнування соціальної інфраструктури ускладнюють відновлення виробництва. Тому поряд із підтримкою зайнятості необхідними є професійна підготовка кадрів, відновлення соціальної інфраструктури та створення умов для повернення населення. Реалізація зазначених завдань, своєю чергою, залежить від спроможності регіональних інституцій забезпечувати узгодженість дій між державою, органами місцевого самоврядування, виробниками та населенням. Це зумовлює необхідність посилення інституційної складової сталого розвитку.

Інституційне забезпечення визначає спроможність регіонів реалізовувати заходи підтримки аграрного сектору та координувати взаємодію між органами державної влади, місцевого самоврядування, виробниками, громадами та іншими учасниками. В Україні вже сформовано систему державної та регіональної підтримки аграрного сектору, а органи місцевого самоврядування залучені до реалізації програм розвитку сільських територій і підтримки місцевих виробників. Водночас ефективність такої підтримки відрізняється між регіонами через різну інституційну та фінансову спроможність територій, а також безпекові обмеження [9-10]. Практичним прикладом є Вінницька область, де реалізуються окремі програми підтримки агропромислового комплексу, а на рівні Вінницької міської територіальної громади передбачено заходи розвитку аграрного сектору та продовольчої безпеки. У Львівській області застосовуються механізми підтримки фермерських господарств через кредитування та інші інструменти регіональної підтримки. Водночас для Херсонської, Запорізької та Донецької областей інституційні механізми мають враховувати не лише підтримку виробників, а й необхідність відновлення інфраструктури, розмінування земель та відновлення господарської діяльності. Тому подальше вдосконалення інституційного забезпечення доцільно пов'язувати з посиленням координації між державним і регіональним рівнями, спрощенням доступу виробників до програм підтримки, розвитком кооперації та державно-приватного партнерства. Доцільним також є запровадження регіональних координаційних платформ за участю органів влади, громад, агровиробників та фінансових установ, а також регулярного моніторингу результативності програм підтримки.

Водночас ефективність інституційних механізмів значною мірою визначається наявністю фінансових ресурсів та доступністю інструментів підтримки. Тому наступним важливим напрямом є удосконалення фінансово-економічного забезпечення аграрного сектору. Фінансово-економічне забезпечення визначає можливості аграрних виробників підтримувати поточну

діяльність, відновлювати виробничі потужності та здійснювати інвестиції в модернізацію. В Україні вже використовуються державні програми підтримки, пільгового кредитування, грантового фінансування та страхування аграрних ризиків, що дозволяє частково компенсувати вплив високих виробничих і воєнних ризиків. Водночас доступ до фінансових ресурсів залишається нерівномірним, особливо для малих виробників та підприємств регіонів, що зазнали значних воєнних втрат. У Вінницькій області фінансові інструменти підтримки спрямовуються, зокрема, на розвиток виробництва та інвестиційну діяльність, тоді як у Львівській області застосовуються механізми кредитної підтримки фермерських господарств для придбання техніки, розвитку тваринництва, зберігання та переробки продукції. Для Херсонської, Запорізької та Донецької областей [9] фінансова підтримка має враховувати значно вищу вартість відновлення виробничих активів та інфраструктури, а також ризики, пов'язані з мінуванням і безпекою господарської діяльності. У зв'язку з цим доцільним є подальше розширення доступу малих і середніх виробників до пільгового кредитування та грантових програм, розвиток страхування воєнних і виробничих ризиків, а для постраждалих регіонів – запровадження спеціальних інвестиційних механізмів відновлення виробничих потужностей та інфраструктури. Наявність фінансових можливостей створює передумови не лише для відновлення поточної діяльності, а й для технологічного оновлення аграрного виробництва. У сучасних умовах це підвищує значення цифровізації та впровадження інновацій як інструментів підвищення продуктивності та адаптивності регіонів.

Цифровізація та інновації мають різне практичне значення залежно від технологічної та інфраструктурної спроможності регіонів. У Черкаській області вже створено відносно сприятливі передумови для цифровізації: 95% населених пунктів мають покриття 2G-4G+, а фіксований доступ до Інтернету забезпечено у 84,5% населених пунктів. В області цифрові рішення впроваджуються у сферах екології, управління та цифрової освіти. Однак для аграрного сектору наявність цифрової інфраструктури сама по собі ще не означає повноцінної цифрової трансформації виробництва. Тому доцільним є розширення використання супутникового моніторингу посівів, систем точного землеробства, цифрового обліку ресурсів та прогнозування врожайності безпосередньо аграрними підприємствами.

Подібна ситуація характерна і для Полтавської області, де наявний значний аграрний виробничий потенціал та сформоване середовище для впровадження сучасних агротехнологій. Сучасні дослідження аграрного сектору Полтавщини та України загалом свідчать про поширення точного землеробства, Smart Farming, дронів, цифрового моніторингу та інших інноваційних рішень. Водночас такі технології потребують значних інвестицій та відповідної кваліфікації персоналу, що обмежує їх поширення серед малих і середніх виробників. Тому для області доцільним є створення механізмів часткового фінансування цифрового обладнання та розвиток консультаційних програм, які дозволять поширити сучасні технології за межі великих аграрних підприємств.

У Львівській області цифровізація може розвиватися на основі вже сформованого інноваційного та науково-освітнього потенціалу. Зокрема, у регіоні досліджується використання інтелектуалізованих інформаційних технологій для управління ресурсами сільськогосподарських підприємств, включаючи цифрові технології та машинний інтелект. Водночас для практичного поширення таких рішень необхідним є тісніший зв'язок між науковими розробками, освітніми установами та безпосередніми виробниками. Тому доцільним є створення регіональних демонстраційних агротехнологічних майданчиків, на яких фермери могли б оцінювати економічний ефект від використання цифрових технологій до їх придбання.

Для південних і східних областей цифрові технології мають уже дещо інше призначення. В умовах воєнних ризиків вони можуть використовуватися не лише для підвищення продуктивності, а й для дистанційного моніторингу земель, оцінювання стану посівів, визначення пошкоджених територій та планування їх подальшого використання. У таких регіонах цифровізація повинна розглядатися як складова відновлення та управління ризиками, а не лише як інструмент технологічної модернізації.

Отже, регіональний підхід до цифровізації аграрного сектору має передбачати різні пріоритети. Для Черкаської та Київської областей [12, с.113] першочерговим є поглиблення використання цифрових сервісів безпосередньо у виробництві; для Полтавської та інших центральних областей – поширення точного землеробства та інновацій серед малих і середніх виробників; для Львівської та інших західних областей – посилення зв'язку між наукою, освітою та бізнесом; для південних і східних територій – використання цифрових технологій у відновленні земель та управлінні безпековими ризиками. Така диференціація дозволяє перейти від загального декларування необхідності цифровізації до конкретних механізмів її реалізації на регіональному рівні.

Таким чином, запропоновані стратегічні напрями мають реалізовуватися з урахуванням фактичних можливостей та обмежень окремих регіонів. Для територій із збереженим виробничим потенціалом пріоритетними є інвестиції, переробка, технологічна модернізація, тоді як для регіонів, що зазнали значних воєнних втрат, першочерговими залишаються відновлення інфраструктури, виробничих потужностей, земельних ресурсів та трудового потенціалу. Такий підхід дозволяє поєднати загальні стратегічні пріоритети зі специфічними потребами регіонів та підвищити результативність організаційно-економічного забезпечення їх сталого розвитку.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Проведений аналіз підтверджує, що сталий розвиток аграрного сектору регіонів України в сучасних умовах визначається одночасним впливом економічних, екологічних, соціальних, інституційних, фінансових, технологічних та безпекових чинників. Динаміка аграрного виробництва за регіонами свідчить про суттєву диференціацію їх стійкості та здатності адаптуватися до наслідків повномасштабної війни. Водночас відмінності у виробничому потенціалі, ресурсному забезпеченні, інфраструктурі та рівні безпекових ризиків зумовлюють необхідність застосування диференційованих підходів до розвитку аграрного сектору.

Обґрунтовано, що організаційно-економічне забезпечення сталого розвитку має формуватися як взаємопов'язана система економічних, екологічних, соціальних, інституційних, фінансово-економічних та інноваційно-цифрових напрямів. Їх реалізація повинна враховувати специфіку окремих регіонів: для територій із збереженим виробничим потенціалом пріоритетними є інвестиції, переробка, технологічна модернізація та формування доданої вартості, тоді як для постраждалих від війни регіонів першочергового значення набувають відновлення інфраструктури, розмінування земель, відновлення виробничих потужностей та фінансова підтримка виробників.

Важливим напрямом удосконалення регіональної політики є посилення координації між державними органами, органами місцевого самоврядування, аграрними виробниками та іншими учасниками розвитку. Ефективність такої взаємодії має доповнюватися доступністю фінансових ресурсів, розвитком кооперації, державно-приватного партнерства, цифрової інфраструктури та механізмів моніторингу результативності реалізованих заходів. Це дозволить перейти від переважно загальних інструментів підтримки до механізмів, адаптованих до реальних потреб конкретних регіонів.

Таким чином, сталий розвиток аграрного сектору регіонів України потребує поєднання загальнодержавних стратегічних пріоритетів із регіональними механізмами їх реалізації. Саме врахування виробничих, соціально-економічних, природно-ресурсних та безпекових особливостей територій створює передумови для підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору, ефективнішого використання ресурсів, розвитку сільських територій та формування стійкої регіональної економіки.

Перспективи подальших розвідок полягають у розробленні системи інтегральної оцінки сталого розвитку аграрного сектору регіонів України, визначенні типології регіонів за рівнем їх виробничої, фінансової, інституційної та відновлювальної спроможності, а також обґрунтуванні диференційованих механізмів підтримки з урахуванням наслідків війни. Окремої уваги потребує оцінювання ефективності запропонованих інструментів у процесі повоєнного відновлення та адаптації аграрного сектору України до вимог європейського економічного простору.

Список використаних джерел

1. Пуцентейло П. Р., Костецький Я. І. Теоретико-методологічні підходи до трактування категорії «організаційно-економічний механізм розвитку аграрного сектора економіки». *Сталий розвиток економіки*. 2017. № 3(36). С. 5–15. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/236>
2. Бородіна О. М. Державна підтримка сільського господарства: концепція, механізми, ефективність. *Економіка і прогнозування*. 2006. № 1. С. 109–125. URL: https://eip.org.ua/docs/EP_06_1_109_uk.pdf
3. Лопатинський Ю. М. Сталий розвиток аграрного сектора національної економіки у контексті євроінтеграції. *Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка*. 2015. Вип. 730–731. С. 17–20. DOI: <https://doi.org/10.32782/ecovis/2025-1-5>
4. Данилишин Б. М. Управління просторовим відновленням та розвитком громад і регіонів України: стратегічні пріоритети та європейський вектор. *Регіональна економіка*. 2024. № 4(114). С. 5–11. DOI: [10.36818/1562-0905-2024-4-1](https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-4-1)
5. Пати́ка Н. І., Булавка О. Г. Стратегічні орієнтири та пріоритетні напрями сталого розвитку сільських громад і територій в Україні в умовах децентралізації влади. *Економіка АПК*. 2021. № 8(322). С. 91–102. DOI: [10.32317/2221-1055.202108091](https://doi.org/10.32317/2221-1055.202108091)
6. Томашук І. В., Хаєцька О. П. Вплив аграрного сектору економіки на сталий розвиток сільських територій. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. С. 19–30. DOI: [10.32782/2524-0072/2022-40-1](https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-1)
7. Ключко Т. А. Організаційно-економічне регулювання сталого розвитку аграрного виробництва в Україні. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 4(13). С. 119–124. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-13-19>
8. Продукція сільського господарства у постійних цінах. Державна служба статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk/datasets/produksiya-silskoho-hospodarstva-u-postiynnykh-tsinakh>
9. Шевченко О. В. Формулювання підходів до моделювання сценаріїв регулювання диспропорцій у соціально-економічному розвитку регіонів. *Проблеми економіки*. 2020. № 1. С. 123–131. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-1-123-131>
10. Безгіна Т., Третяк Ю. Прогрес чи регрес? Як Європейська Комісія оцінила стан справ щодо врядування та регіональної політики в Україні та що порекомендувала робити далі. Децентралізація: сайт. 19.07.2026. URL: <https://decentralization.ua/news/18925>
11. Панченко А., Чепіль Г. Дослідження бар'єрів і передумов цифрової трансформації агропромислового комплексу України. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 80. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-71>
12. Юрчук Н. П., Кіпоренко С. С. Особливості використання цифрових технологій в агробізнесі. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2022. № 3 (36). С. 109–116. DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.36-17>

References

1. Putsenteilo P. R., Kostetskyi Ya. I. (2017). Teoretyko-metodolohichni pidkhody do traktuvannia katehorii «orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm rozvytku ahrarnoho sektora ekonomiky» [Theoretical and methodological approaches to the interpretation of the category "organizational and economic mechanism of development of the agricultural sector of the economy"]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, 3(36), 5–15. Available at: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/236> (accessed: 10.08.2026) [in Ukrainian]
2. Borodina O. M. (2006). Derzhavna pidtrymka silskoho hospodarstva: kontseptsii, mekhanizmy, efektyvnist [State support for agriculture: concept, mechanisms, efficiency]. *Ekonomika i prohnzuvannia*, 1, 109–125. Available at: https://eip.org.ua/docs/EP_06_1_109_uk.pdf (accessed: 10.08.2026) [in Ukrainian]
3. Lopatynskyi Yu. M. (2015). Stalyi rozvytok ahrarnoho sektora natsionalnoi ekonomiky u konteksti yevrointehratsii [Sustainable development of the agricultural sector of the national economy in the context of European integration]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Ekonomika*, 730–731, 17–20. Available at: <https://doi.org/10.32782/ecovis/2025-1-5> [in Ukrainian]
4. Danylyshyn B. M. (2024). Upravlinnia prostorovym vidnovlenniam ta rozvytkom hromad i rehioniv Ukrainy: stratehichni priorytety ta yevropeyskyi vektor [Management of spatial recovery and development of communities and regions of Ukraine: strategic priorities and the European vector]. *Rehionalna ekonomika*, 4(114), 5–11. Available at: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-4-1> [in Ukrainian]
5. Patyka N. I., Bulavka O. H. (2021). Stratehichni oriientyry ta priorytetni napriamy staloho rozvytku silskykh hromad i terytorii v Ukraini v umovakh detsentralizatsii vlady [Strategic guidelines and priority areas of sustainable development of rural communities and territories in Ukraine]

under conditions of decentralization of power]. *Ekonomika APK*, 8(322), 91–102. Available at: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202108091> [in Ukrainian]

6. Tomashuk I. V., Khaietska O. P. (2022). Vplyv aharnoho sektoru ekonomiky na stalyi rozvytok silskykh terytorii [Impact of the agricultural sector of the economy on sustainable development of rural areas]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 40, 19–30. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-1> [in Ukrainian]

7. Klochko T. A. (2025). Orhanizatsiino-ekonomichne rehuliuвання staloho rozvytku aharnoho vyrobnytstva v Ukraini [Organizational and economic regulation of sustainable development of agricultural production in Ukraine]. *Transformatsiina ekonomika*, 4(13), 119–124. Available at: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-13-19> [in Ukrainian]

8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (n.d.). Produktsiia silskoho hospodarstva u postiynykh tsinakh [Agricultural production at constant prices]. Available at: <https://stat.gov.ua/uk/datasets/produktsiya-silskoho-hospodarstva-u-postiynykh-tsinakh> (accessed: 10.08.2026) [in Ukrainian]

9. Shevchenko O. V. (2020). Formuliuвання pidkhodiv do modeliuvannya stsenariiv rehuliuвання dysproportsii u sotsialno-ekonomichnomu rozvytku rehioniv [Formulation of approaches to modeling scenarios for regulating disparities in the socio-economic development of regions]. *Problemy ekonomiky*, 1, 123–131. Available at: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-1-123-131> [in Ukrainian]

10. Bezghina T., Tretiak Yu. (2024). Prohres chy rehres? Yak Yevropeiska Komisiia otsynyla stan sprav shchodo vriaduvannya ta rehionalnoi polityky v Ukraini ta shcho poradyly robyty dali [Progress or regression? How the European Commission assessed the state of affairs regarding governance and regional policy in Ukraine and what it recommended doing next]. *Detsentralizatsiia: sait*, 19.07.2026. Available at: <https://decentralization.ua/news/18925> (accessed: 10.08.2026) [in Ukrainian]

11. Panchenko A., Chepil H. (2025). Doslidzhennia barieriv i peredumov tsyfrovoy transformatsii ahropromyslovoho kompleksu Ukrainy [Research on barriers and prerequisites for the digital transformation of Ukraine's agro-industrial complex]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 80. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-71> [in Ukrainian]

12. Yurchuk N. P., Kiporenko S. S. (2022). Osoblyvosti vykorystannia tsyfrovyykh tekhnolohii v ahrobiznesi [Features of using digital technologies in agribusiness]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, 3(36), 109–116. Available at: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.36-17> [in Ukrainian]

DENYSENKO Viktoriia

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics and
International Economic Relations
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

MELNYK Vladyslav

Postgraduate student,
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

SAMOILENKO Vladyslav,

Postgraduate student,
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

STRATEGIC DIRECTIONS OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC SUPPORT FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN THE REGIONS OF UKRAINE

Introduction. The increasing impact of economic instability, regional disparities, and war-related challenges has heightened the importance of ensuring the sustainable development of Ukraine's agricultural sector and strengthening the resilience of regional agricultural systems. Under these conditions, particular importance is attached to the development of organizational and economic mechanisms capable of accounting for regional differences and supporting the adaptation of agricultural production to current challenges.

Purpose. The purpose of the study is to examine the current state and regional characteristics of sustainable development of Ukraine's agricultural sector, identify the key economic, environmental, social, institutional, financial, technological, and security factors affecting its development, and substantiate strategic directions of organizational and economic support at the regional level.

Methods. *The study employs comparative, systemic, structural-logical, statistical, and analytical methods, as well as methods of generalization and regional comparison. These methods are used to assess the dynamics of agricultural production, identify regional disparities, determine the factors influencing sustainable development, and substantiate differentiated strategic approaches to the development of regional agricultural systems.*

Results. *The findings demonstrate significant regional differences in the dynamics and development potential of Ukraine's agricultural sector under the influence of economic instability and war-related challenges. The main factors determining sustainable agricultural development are identified, including production and resource potential, infrastructure, investment capacity, human capital, institutional support, technological development, and security conditions. Regional characteristics of agricultural development are substantiated, taking into account differences between relatively stable, highly specialized, western, southern, and eastern regions. Strategic directions of organizational and economic support are proposed, including economic development, environmental sustainability, social development, institutional support, financial and economic provision, digitalization, and innovation.*

Originality. *The scientific novelty lies in substantiating a differentiated approach to the organizational and economic support of sustainable agricultural development, which integrates regional production, resource, infrastructure, institutional, financial, technological, and security characteristics into the formation of strategic development priorities. The proposed approach allows the general priorities of agricultural policy to be combined with mechanisms adapted to the specific conditions and development potential of individual regions.*

Conclusion. *It is proved that ensuring the sustainable development of Ukraine's agricultural sector requires the combination of national strategic priorities with region-specific organizational and economic instruments. For regions with preserved production potential, priority should be given to investment, processing, technological modernization, and value-added creation, while war-affected territories require a focus on infrastructure restoration, demining, financial support, and the recovery of production capacity. The implementation of differentiated development mechanisms can contribute to increasing agricultural competitiveness, improving resource efficiency, supporting rural areas, and strengthening the resilience of regional agricultural systems under current and post-war challenges.*

Keywords: *sustainable development, agricultural sector, regional development, organizational and economic support, regions of Ukraine, agricultural production, strategic directions, regional differentiation, war-related challenges, agricultural policy.*

Одержано редакцією: 22.03.2026
Прийнято до публікації: 12.04.2026